

הפיצוץ ברובע היהודי הקראי

בקאהיר ב־19 ביוני 1948

יעקב מירון

כי גורשו ממצרים
ולא יכלו להתמהמה
(שמות יב, לט)

המסמך המובא להלן במקורו הערבי ובתרגום לעברית נכתב בלשון מעורבת. רובו כתוב בלהג הערבי המדובר בקאהיר, אך פה ושם מגביה הכותב את סגנונו ושזור בתיאורו מבנים לשוניים וביטויים מן הערבית הספרותית. כמקובל בפרסומי תעודות מקוריות המסמך הועתק כאן כמות שהוא, על כל הסטיות הרבות המצויות בו מן הערבית התקנית ואף ללא תיקון שגיאות. עם זאת, כדי שהקורא לא יתקשה בזיהוין של מלים בשל כתיב חריג או בשל היותן מלשון הדיבור הערנו בשולי הדברים על סטיות בולטות מן הערבית התקנית וכן על שגיאות בשימוש בה. גם בתרגום לעברית נעשה מאמץ לשמור על משלב לשוני עממי המשקף את פשטותה של לשון המקור.¹

תרגום

העתק הדו"ח על מה שקרה לי בקאהיר בעקבות מותם של אחיי עם נשותיהם וילדיהם כולם באירוע של שכונת היהודים הקראים בבוקר יום ראשון בשעה חמש ביום 19 ביוני 1948.²

صورة محضر ما حصل لي بمصر عقب وفاة اخواتي مع جميع نسواتهم واولادهم في حادثة حارة اليهود القرائين يوم السبت صباح الاحد حوالي الساعة خمسة صباحا بتاريخ ١٩ يونيه سنة ١٩٤٨.

א. אני עזרא בן יוסף לוי, נולדתי בקאהיר

اولا - انا عزرا بن يوسف ليثي مولود بمصر

- בהערות להלן התעלמנו מחריגות בולטות בכתיב כגון חילופים של תא מרבוטא בתא מפתוחה; כתיב המלה בעד במקום בעצ; הכתיב ואלד במקום ולד וכיוצא באלה. אני מבקש להבין את תודתי העמוקה לגבי מרסל מצדה על תרגום המסמך וכן על שצללה יחד עמי במעמקי ודלתה מתוכו פנינים.
- חיים סעדון, 'המרכיב הפלשתינאי בהתפרצות אלימות בין יהודים לבין מוסלמים בארצות האסלאם', פעמים 63 (תשנ"ה), עמ' 86-131, מצייין דווקא את ה־20 ביוני 1948 כתאריך שבו היתה התפרצות של אלימות במצרים. אם כוונתו לאירוע הגידון בזה התאריך הנכון הוא 19.6.48. בעיניו 'המרכיב הפלשתינאי' אינו אלא החלטת עצרת האו"ם מיום 29 בנובמבר 1947, אך ראה: יעקב מירון, 'גירוש היהודים מארצות ערב ועמדת הפלשתינאים כלפיו במדינה ממשל ויחסים בינלאומיים 36 (קיץ תשנ"ב)', עמ' 27-56, וכן, Y. Meron, 'Why Jews Fled the Arab Countries', *Middle East Quarterly*, 2:3(1995), pp 47-55

ב-28 ביולי 1903 שייך לאזור אליגמאליה בקאהיר. אני יכול להצהיר בזה [כי] היו לי אחים ואני הגדול שבהם ושמי עזרא בן יוסף לוי. שם האח השני אליהו בן יוסף לוי יליד קאהיר בשנת 1910. האח השלישי הוא הארון בן יוסף לוי יליד קאהיר בשנת 1917. שלושתנו נשואים ולנו ילדים ולהלן מה שקרה לשני אחיי:

ביום השבת נמצאו אחי אליהו³ עם אשתו וילדיו בביתם בשכונת היהודים הקראים בבניין הגב' מרסינא התופרת מספר תשע בקומה שנייה מעל לקומת קרקע. היו לו אשה וילדים שמספרם ששה כלומר בסך הכל שמונה אנשים יחד אתו ואשתו. ביום השבת, בסביבות השעה עשר בבוקר, בא אליו אחיו הארון יחד עם אשתו וארבעת ילדיו כדי לבלות אצל אחי אליהו את כל יום השבת ולחזור לביתם שבו הם היו גרים ברח' אל'ח'ליג אל'מצרי בדאהר⁴ מס' 126.

בסביבות השעה עשר בערב קם הארון ואשתו סופי לקחת את ילדיהם כדי לחזור לביתם בדאהר. אז אמר להם אחיו אליהו: 'אני לא אניח לכם ללכת לביתכם עם כל ילדיכם עכשיו בשעה זו. תשנו כולכם אצלי הלילה ובבוקר תלכו לביתכם בשלום. ואכן ישנו כולם אצלו ביחד באותו הלילה.

ב. בבוקר יום ראשון עם עלות השחר בהיותנו אני ואשתי וילדיי בבית שנימצא ברח' אל'ח'ליג אל'מצרי, סימטת אל'ע'ואץ

בשנה יולי 28 سنة 1903 تابع قسم الجمالية بمصر . اقدر اعترف بهذا كان لي اخوات وهم انا الكبير واسمي عزرا بن يوسف ليثي والثاني لياهو بن يوسف ليثي من مواليد مصر سنة 1910 . والثالث هو هارون بن يوسف ليثي من مواليد مصر سنة 1917 وكلنا متزوجين ولنا اولاد وهذا ما حصل لاختواتي الاثنتين :

יום السبت كان اخي لياهو مع زوجته واولاده موجودين في بيتهم بحارة اليهود القرائين في عمارة الست مرسيانا الخياطة نمرة 9 وفي الدور الثاني فوق الارض وكان له زوجه واولاد وعددهم ستة من اولاد وصار عددهم هو وزوجته ثمانية انفار وحوالي الساعة عشرة صباحا يوم السبت اجيي¹ عنده اخيه هارون وزوجته واولاده وعددهم اربعة اولاد لاجل يقضو عند اخي لياهو يوم السبت طول اليوم ويرجعو لمنزلهم الذي هم ساكنين فيه وهم كانوا ساكنين في شارع الخليج المصري بالظاهر نمرة 126

وحوالي الساعة عشرة مسا² قام هارون وزجته³ صوفي لياخذوا اولادهم لاجل ينزلوا لبيتهم بالظاهر فقام اخيه لياهو قال لهم انا لم اسيبكم تروحو الان لمنزلكم مع جميع اولادكم في هذه الساعة باتو عندي في هذه الليلة كلکم وفي صباح غد تروحو لمنزلکم بالسلامة وفعلا باتو عنده کلهم مع بعض في تلك الليلة

ثانيا - وفي طلوع يوم الاحد صباحا وانا وزجتي⁴ واولادي قاعدین بمنزلي الكائن بشارع خليج⁵ المصري بحارة الغواص نمرة 9 وحوالي الساعة

- 1 בלהג הערבי היהודי של קאהיר: א.ג.א. בפי מצרים מוסלמים: ג.א. או ג.ה.
- 2 בערבית תקנית (להלן: בע"ת): מסא.
- 3 בע"ת: וזוגתה
- 4 בע"ת: וזוגתי
- 5 בע"ת: الخليج

- 3 בפעם הראשונה כינה הכותב את אחיו זה בשם 'אליהו; בכל יתר הפעמים: 'ליהו. בתרגום שמרנו על השם לפי איותו הראשון.
- 4 דאהר (בשמה הנכון الظاهر אך נהגה الضاهر) היתה שכונה מעורבת שבה חיו הרבה יהודים.

מס' תשע ובסביבות השעה חמש ותצי בבוקר קרא לי אחד מתושבי סמטה זו ואמר לי: 'אדון עזרא האם לא שמעת מה קרה בשכונת היהודים הקראים? כמה מסכנים הם! שהרי האחים המוסלמים הניחו כמה חומרי נפץ מתחת לבתי שכונה זו. אותו אדם שקרא לי היה באותה שעה בשכונת היהודים ושמע את הפיצוצים ואז רץ מיד למקום הרעש וראה בתחילת שכונת הקראים במספר תשע בית שהתמוטט על מספר דיירים. ואכן הוא נכנס לאותו בית וראה כי כמה מהדיירים שגרים בו נפלו מתחת להריסות ומתו כולם.

ג. כאשר שמעתי ידיעה זו השעה היתה רבע לשש בערך. מיד לקחתי את אשתי ירדנו מביתי והלכנו לשכונת היהודים. כאשר ראו אותי אנשים שגרים בשכונה זו החלו אומרים לי: 'כמה אתה מסכן אדון עזרא על האסון הזה שקרה לאחריך שהרי כולם מתו. תיבדל אתה לחיים ארוכים'. כאשר שמעתי מהם דברים אלה שאלתי אותם על אחי אליהו ואשתו וילדיו והם ענו לי: 'אדון עזרא אתה שואל על אחיך אליהו בלבד. תשאל גם על אחיך הארון ואשתו וגם כל ילדיו שהרי כל אחיך יחד עם נשותיהם וילדיהם, כולם מתו.

خسسه ونصف صباحا نده عليه⁶ احد ساكن⁷ هذه الحارة وقال لي يا خواجه عزرا اتنا⁸ ما سمعت ما حصل في حارة اليهود القرايين مساكين من حيث اخوان⁹ المسلمين وضعوا تحت بيوت هذه الحارة بعض المفرقات وكان هذا الشخص الذي نده عليه¹⁰ في هذه الساعة كان هو موجود بحارة اليهود وسمع صوت¹¹ المفرقات ولما سمع جري حالا علي السوط¹² وشاف في اول حارة القرايين بنمرة ٩ بيت انهدم علي بعد السكان وفعلا دخل هذا البيت وشاف بعد السكان الذين هم ساكنين به سقطوا تحت الردم وتوفوا كلهم

ثالثا - وعندما سمعت هذا الخبر وكانت الساعة حوالي خمس والدقيقه خمس واربعين حالا اخذت زوجتي ونزلت من بيتي ووصلت لحارة اليهود وسافوني¹³ بعد الناس اساكنين¹⁴ بهذه الحارة صاروا يقولولي مسكين يا خواجه عزرا علي هذه المصيبه التي حصلت لآخواتك من حيث كلهم توفوا والبركه فيك ولما شفتهم يقولولي هذا الكلام سالتهم عن اخي لياهو وزوجته واولاده فردو عليه¹⁵ يا خواجه عزرا انت¹⁶ عمال تسال عن اخوك لياهو بس اسال كمان عن اخوك هارون وزجته¹⁷ وجميع اولاده ايضا من حيث كل اخواتي مع نسوانهم واولادهم كلهم توفوا

6 בע"ת: עלי

7 צ"ל: סקאן

8 צ"ל: אנט

9 בע"ת: האخوان

10 בע"ת: עלי

11 בע"ת: صوت

12 בע"ת: الصوت

13 צ"ל: وشافوني

14 בע"ת: الساكنين

15 בע"ת: علي

16 בע"ת: انت

17 בע"ת: وزوجته

ד. מששמעתי מהם על הידיעה רצנו אני ואשתי ונכנסנו לתוך שכונת היהודים, שם עמד סלים פאשה ואכי יחד עם כמה שוטרים באמצע הרחוב, שלא הניחו לאיש להכנס לשכונת הקראים בכלל. משהתקרבותי אל סלים פאשה אמרתי לו 'כבוד הפאשה תן לי להיכנס לשכונת הקראים כדי שאראה מה קרה לאחיי בשכונה זו'. ענה לי הפאשה: 'לך מפה יהודי ארוור. אחרת אירה בך באקדח זה ותמות כפי שמתו כל אחיך'.⁵ כאשר שמעתי ממנו מלים אלה נפלתי על הארץ ואז קמה אשתי ולקחה אותי ויצאה משכונת היהודים וחזרנו לביתי באלדאהר.

ה. כשעה אחרי שנכנסתי לביתי, נכנסו אליי אנשים ואמרו לי כי ראו ילד בבית החולים היהודי שהוא חי [והוסיפו] 'לך אדון עזרא תראה את הילד הזה ייתכן שהוא אחד מילדי אחיך'. ואכן כאשר שמעתי מהם דברים אלה הלכתי ושלחתי את בני הגדול ואת בתי והם הלכו לבית החולים היהודי בע'מרה וכאשר נכנסו לשם אכן ראו ילד מילדי אחי אליהו ששמו 'יוסף'.⁶ הילד הזה היה פגוע בכל חלקי גופו ושכב במיטה וכאשר ראה אותם החל לאמר להם: 'איפה אבי ואמי?.'

5 'רוח יא בגד (?) יא יהודי יא מלעון מן הנא ואלא אדיכ בהדא אל'מסדס ותרוח מתל מא ראו אחוואתכ כלהם. 'אדיכ בהדא אל'מסדס' – מילולית: 'אתן לך באקדח הזה'. הוראתה של המילה 'אדיכ' כהוראתה של 'אעטיכ' בע'ת. לעומת זאת בלהג הערבי של קאהיר היה עליו לאמר, במקום 'בהדא אל'מסדס', 'ב אל'מסדס דה', ובמקום 'מת'ל' היה עליו לאמר 'י'.

6 יוסף זה, שהיה בן שמונה בעת הפיצוץ, רואיין על ידי מוסף 'הארץ'. הריאיון פורסם ב-2 בפברואר 1996. נמסר בו כי יוסף הוא בעת הריאיון בן חמישים וחמש, גמלאי של תע"ש ומנהל משק בבית הספר 'דקל' בהרצליה, עיר מגוריו.

רביעא - ולما سمعت منهم هذا الخبر جريت انا وزوجتي ودخلت وسط الحارة اليهود وكان واقف مع بعد العساكر سليم باشا زاكي¹⁸ في وسط الشارع ولم عمال يخلي اي احد يدخل حاره القرايين ابدا فعند ما وصلت للباشا سليم قلت له يا حضرة الباشا خليني ادخل الحارة القرائين لاجل اشوف مازا!¹⁹ حصل لآخواتي في هذه الحارة فرد عليه²⁰ الباشا روح يا بجد (?)²¹ يا يهودي يملعون²² من هنا والا اديك بهذا المسدس وتروح مثل مراحو²³ اخواتك كلهم وفي حين سمعت منه هذا الكلام اريميت²⁴ للارض فقامت زوجتي واخذتني وخرجت من حارة اليهود ورجعت لمنزلي بالظاهر

خامسا - وعند دخولي لبיתי حوالي ساعه دخلوا عندي ناس وقالولي انهم شافوا والد في مستشفى²⁵ الاسرائيلي حي يا خواجه عزرا روح وشوف هذا الوالد يمكن يكون من اولاد اخواتك وفعلا عندما سمعت منهم هذا الكلام رحمت بعث ابني الكبير وينتي وراحو للمستشفى الاسرائيلي يغمره وعند دخولهم شافو فعلا والد من اولاد اخي لياهو واسمه يوسف وكان هذا الوالد منصاب²⁶ في جميع جسمه ونائم في السرير ولما شافهم الوالد صار يقول لهم فين والدي والדתי وفي هذه اللحظة²⁷ دخل عليهم

- 18 בע'ית: זכי
19 בע'ית: מאדא
20 בע'ית: עלי
21 מלה לא ברורה
22 בע'ית: יא מלעון
23 בע'ית: מא ראו
24 בע'ית: ארטיט
25 בע'ית: المستشفى
26 בע'ית: مصاب
27 בע'ית: اللحظة

ברגע זה נכנס ד"ר בן סימון ואמר לילדיי: 'האם הילד הזה מאצלכם?' ילדיי ענו לו שכן ואז אמר להם הד"ר בן סימון: 'הכרחי שמישהו מכם יבוא כל יום כדי שהילד יראה אתכם'. ואמנם בתי החלה ללכת כל יום אליו ונשארה שם כל היום מבוקר עד ערב. הילד נשאר בטיפול בבית החולים יותר משלושה חודשים. ואז אמר לי ד"ר בן סימון: 'אדון עזרא עכשיו הילד בסדר אך דרוש לו טיפול נוסף אצל רופא אחר שיהיה מומחה לעצבים שכן הילד סובל משיתוק בזרוע ימין והוא צריך טיפול באופן מיוחד'. שאלתי את ד"ר בן סימון מי הוא הרופא שיטפל בילד והוא ענה לי: 'יש רופא אחד בשם ד"ר בראדה והוא נמצא ברחוב ליד באב אל-לוק מול רכבת חילואן. ואכן לקחתי את הילד מבית החולים והלכתי אל ד"ר בראדה ברח' באב אל-לוק.

ו. כאשר נכנסנו לד"ר בראדה והוא בדק את הילד הוא אמר לי: 'תראה אדוני, לילד הזה דרוש לו שאני אראה אותו שלוש פעמים בשבוע שיבוא אליי ואראה איך המצב של ידו מאחר שהוא לא מסוגל להזיז אותה. והרי אתם הבאתם אותו מבית

הדكتور بن سيمون وقال لاولادي هذا الوالد من عندكم ورضو²⁸ عليه نعم فقال لهم الدكتور بن سيمون ضروري انتم يجي واحد منكم كل يوم لاجل يشوفكم الولد وفعلا صارت بنتي كل يوم تروح عنده طول اليوم من الصباح لغايه المساء²⁹ وكان الوالد في داخل هذه المستشفى اكثر من ثلاثت شهرت تحت المعلجه³⁰ وبعد هذه المدة قال لي الدكتور³¹ بن سيمون يا خواجه عزرا الوالد الان هو بخير بس يلزمو³² علاج ثاني عند دكتور ثاني يكن³³ خصوص للاعصاب من حيث الوالد عنده في ذراعه اليمين شلل ويلزمه معالجه مخصوص فقلت له³⁴ من الدكتور الذي يعالجه فرد عليه³⁵ بن سيمون فيه واحد دكتور وهو الدكتور براهه وهذا بشارع عند باب اللوق³⁶ قدام سكة³⁷ حلوان وفعلا اخذت الوالد من المستشفى ورحت للدكتور براهه بشارع باب اللوق³⁸

سادسا - لما دخلنا عند الدكتور وكشف عليه قال لي شوف يا خواجه هذا الولد يلزمه اني اشوفه كل اسبوع ثلاثه مرات يجي واشوف كيف احوال يده من حيث لم يقدر يحركها وانتم جيتوا³⁹ من المستشفى لاجل اعلجه⁴⁰ وطلب مني هذا الدكتور اني ادفع له⁴¹ الفزته⁴² اربعة جنيه

- 28 בע"ת: وردوا
- 29 בע"ת: المساء
- 30 בע"ת: المعالجة
- 31 בע"ת: الدكتور
- 32 בע"ת: يلزمه
- 33 בע"ת: يكون
- 34 בע"ת: له
- 35 בע"ת: علي
- 36 בע"ת: اللوق
- 37 בע"ת: سكة حديد
- 38 בע"ת: اللوق
- 39 בלהג הערבי של קאהיר: جيتوه
- 40 בדרך כלל: اعالجه
- 41 בע"ת: له
- 42 ال+visita=الفزته

החולים כדי שאטפל בו. הרופא הזה ביקש ממני שאשלים לו ארבע לירות מצריות לביקור בכל ביקור כלומר כל שבוע יעלה לי שתיים עשרה לירות מצריות. והייתי משלם לו בכל ביקור ארבע לירות. הטיפול ארך למעלה משלושה חודשים אצל הרופא הזה. אחרי תקופה זו קמתי ואמרתי לרופא: 'תראה כמה [הרבה] אני שילמתי לך עד עכשיו על הילד הזה. אין לי לא יכולת ולא בנק כדי לשלם את כל הסכום הזה שכן הילד הוא יתום מאביו, מאמו ומכל אחיו'. מששמע הרופא כי הילד יתום מכל משפחתו, אמר לי ד"ר בראדה: 'תראה אדוני יש מקום של משהו ברח' עבד אל עזיז לפני חנות עומר אפנדי⁷ לך אליו לשם ואמור לו: "ד"ר בראדה שלח אותי אליך, ותן לו שיעשה לילד הזה חגורת יד". ואכן לקחתי את הילד והלכתי אל אותו אדם וכאשר נכנסנו אליו וראה את זרועו ביקש ממני לשלם לו עשרים לירות מצריות מיד ואחרי מספר ימים הוא יכין עבורו חגורת יד. ואמנם כעבור מספר ימים הלכתי ושילמתי לו את הסכום ולקחתי את החגורה לאחר שהתקין אותה לילד. לאחר מכן לקחתי את הילד והכנסתי אותו לבית הספר ליסה פרנסה (Lycée français) ברח' אלפגאלה ושילמתי עליו כל חודש שתיים עשרה לירות מצריות. כעבור שלוש שנים יצא מבית הספר הזה והכנסתי אותו לבית הספר היהודי ליתומים ברח' סולימאן

מصري عند كل مشور⁴³ يعني كل اسبوع يكلفني اثنا عشره ١٢ جنيه مصري وكنت ادفع له كل مشور⁴⁴ اربعة جنيه وطالت المعالجه اكثر من ثلاثه شهور عند هذا الدكتور وبعد هذه المدة قلت للدكتور شوف انا الان قد اه⁴⁵ دفعت لك كل مشور⁴⁶ اربعة جنيه مصري علي هذا الوالد انا مش عندي مقدره ولا بنك حتي ادفع عليه كل هذا المبلغ من حيث الوالد هو ياتي⁴⁷ من والده ووالدته وجميع اخوانه ولما سمع الدكتور ان الوالد ياتي⁴⁸ من جميع الفاميليه قال لي الدكتور⁴⁹ براده شوف يا خواجه فيه محل واحد بشارع عبد العزيز قبل محل عمر افندي روح عنده هناك وقول له الدكتور براده بعنتي عندك وخليه يعمل له حزام يد لهذا الوالد وفعلا اخذته ورحت لهذا الشخص ولما دخلنا لمحلته وشاف دراعو وطلب مني اني ادفع له عشرين جنيه مصري حالا وبعد كام يوم يركب حزام ليده وفعلا بعد كام يوم زهيت⁵⁰ ودفعت له هذا المبلغ واخذت الحزام بعد ما ركبه للوالد وبعدين اخذت الوالد ودخلته لمدرسة ليسه فرنسه بشارع الفحاله⁵¹ وصرت الدفع⁵² عليه كل شهر اثنا عشره ١٢ جنيه مصري وبعد ثلاثه سنوات وهو في هذه المدرسه خرج ودخلته بمدرسه الايتام

43 בע"ת: משואר

44 בע"ת: משואר

45 בלהג הערבי היהודי של קאהיר: قد ايه

46 בע"ת: משואר

47 בע"ת: יתיים

48 בע"ת: יתיים

49 בע"ת: الدكتور

50 בע"ת: ذهبت

51 בטעות כתוב פחאלה, אולם שם הרחוב הוא

אלפגאלה الفجالة (-) המתרגמת).

52 בע"ת: ادفع

7 זה שם החנות בפי המצרים אך בפי היהודים החנות נקראה על שם בעליה Orosdi Bac

פאשה.⁸ כעבור מספר חודשים קבלתי מכתב מבית הספר, שבו אמרו לי: מדוע אני לא דואג לצרכי הילד שהרי הכרחי לקחת את הילד ולעשות לו צילום מוח. מיד לאחר שקיבלתי את המכתב הזה ממנהל בית הספר לקחתי את הילד והלכתי לבית החולים היהודי שם עשו לו צילום מוח. כאשר הרופא הגדול הד"ר פיקאר ראה את צילום המוח אמר לי: 'תראה אדוני הילד הזה צריך ניתוח גדול במוח ואני לא יכול לבצע את הניתוח הזה מכיוון שהוא מסוכן מאד'. הוא גם אמר לי: 'תראה אדוני יש לי רעיון בשביל הילד המסכן הזה. שמעתי כי נכנסו לאלכסנדריה עשרה רופאים גדולים וכולם נסעו לארצם בגרמניה, ונותר אחד מהם באלכסנדריה ואני עליי לנסוע לשם ולראות אם הד"ר הגרמני נמצא שם. ואכן נסע ד"ר פיקאר לאלכסנדריה ומצא שאחד מהרופאים האלה נמצא שם והביא אותי עמו לבית החולים היהודי בקאהיר. ד"ר פיקאר טילפן אליי ואמר לי: 'תביא את הילד מייד לבית החולים מכיוון שהרופא הגדול בא אתי כדי לבדוק את הילד'.

ז. ואכן למחרת היום לקחתי את הילד והלכתי לבית החולים וכאשר נכנסנו בא ד"ר פיקאר עם הפרופסור הגרמני אשר

האסרתי עליו בشارע של סלימאן יאשא ובעד כאמ שפיר אצדתי אואב מן המדרסה ויה עמאל יקולולוי אזאי אנה למ עמאל אשופ אحوאל הולד וצרוורי אצד הוואלד וארוח אעמל לה קשף תצוויר פי מחה וחאלא ענד אסטלמי זהה אאואב מן ראייס⁵³ המדרסה ואצדתי הוואלד ורחת ללאסטלה⁵⁴ אל יהוד ועמלת לה תצוויר באלח ולמא הדקטור הקיבר שאף הוורה הדקטור בייקאר קאל לי שופ יא אואגה זהה הולד הו ילזמה עמאליה⁵⁵ קיברה באלח ואנה למ אדקר אעמלה לה זהה העמליה לנתהה אאופרה⁵⁶ אדא ואיפא קאל לי שופ יא אואגה אנה ענדי פקרה מן שאן זהה הוואלד המסקינ אנה שמעת אנה פי האסקנדריה דחלוהה עשרה מן הדקטרה⁵⁷ קיאר⁵⁸ והם סאפרו לילדהם פי המניה⁵⁹ ופצל אחד מנהם פי האסקנדריה ואנה עליה⁶⁰ אסאפר אלי אסקנדריה ואשופ הדקטור האמאני מוואד הנאק פעלא הדקטור בייקאר סאפר ושאף אחד מנהם מוואד פי אסקנדריה וואגיה מעה לאסטאליה היהוד במצר וקלמני הדקטור בייקאר באלתלפון וקאל לי האת הוואלד חאלא ללאסטאליה מן חיית הדקטור הקיבר חצר מעי למסטשפי לאכל יקשף עלי הוואלד

סאיבא - פעלא תאני יומו אצדתי הוואלד ורחת למסטשפי וענד דחולנא אגיא⁶¹ הדקטור בייקאר מע הברופסור האמאני ושאף הוורה ואצדו

- 53 בע"ת: רייס
- 54 בלהג הערבי של קאהיר: לאסטאליה
- 55 בע"ת: עמליה
- 56 בע"ת: חפורה
- 57 בע"ת: הדקאטרה
- 58 בע"ת: הקיאר
- 59 בע"ת: המאניא
- 60 בע"ת: עלי
- 61 בלהג הערבי של קאהיר: אגא וראה לעיל

ראה את הצילום. הם לקחו את הילד והכניסו אותו לניתוח ושם נכחו כל הרופאים כדי לראות כיצד יתבצע הניתוח במוח. אחרי ארבע שעות שהילד היה עמהם יצאו ד"ר פיקאר עם הד"ר הגרמני וכל הרופאים, ובפי כולם מילה אחת: 'השבח לאל, הניתוח בוצע בהצלחה וברוך השם לילד לא נותרה שום בעיה'.

ח. עליכם לדעת כי לא נותר כלום מריהוט ביתו של אחי אליהו. לא יכולנו לקחת כלום מתחת להריסות [ולא] מהחנות של בן-ציון, כמו התגמולים, שלמענם עבד אחי המנוח אליהו בחנות למעלה משש עשרה שנים. אחי עבד בסניף [חנויות] בן ציון ברחי גמע אל-בנאת ב[שכונת] בין אל-נהדין בקאהיר. היו חשבונות בחנות. השבח לאל שנותר ילד ממנו ושב לאיתנו. מספר ילדי אליהו יחד עם אחי אליהו ואשתו הוא שמונה אנשים. זה מה שקרה לאחי אליהו בביתו. וזה גם מה שקרה לאחי השני הארון יוסף לוי ואשתו סופי וכל ילדיו בבית אחי הראשון אליהו בבוקר יום ראשון בשכונת

الولد ودخلوه للعمالية⁶² وحضروا جميع الدكتور⁶³ ودخلو كلهم لاجل يشوفو كيف ستكون العماله⁶⁴ بالمخ وبعد اربعة ٤ ساعه والوالد معاهم خرج⁶⁵ الدكتو⁶⁶ بيكارمع الدكتور الالمانى⁶⁷ وجميع الدكتور⁶⁸ وكلهم على كلمه واحده الحمد لله⁶⁹ تمت العماليه⁷⁰ بالخير وسلامه ونحمد الله انه لم يبقى⁷¹ عنده اي شي

ثامنا - ويكون عندكم خير⁷² انه لم فضل عند بيت اخي لياهو اي شي من العفش وحتى لم قدرنا ناخذ اي شي تحت الردم من المحل⁷³ بنزيون مثل المكافقا⁷⁴ الذي خدم بها المرحوم اخي لياهو بالمحل اكثر من ستة عشر سنه وكان عمله بفرع بنزيون بشارع جمع البنات في بن⁷⁵ النهدين بمصر كانت حسابات بالمحل والحمد لله علي ذلك ان فضل الوالد منه وقام بالسلامه وعدد اولاد لياهو هم مع اخي لياهو وزوجته وجميع اولادهم عددهم ثمانية انفار وهذا كل ما حصل مع اخيه⁷⁶ لياهو في منزله وهذا ايضا ما حصل لاخي الثاني هارون يوسف ليثي وزجته⁷⁷ صوفي وجميع اولاده في بيت اخي الاول لياهو يوم الاحد صباحا في

62 בע"ת: للعملية

63 בע"ת: הדكاترة

64 בע"ת: العملية

65 בע"ת: خرجوا

66 בע"ת: الدكتور

67 בע"ת: الالمانى

68 בע"ת: الدكاترة

69 בע"ת: الحمد لله

70 בע"ת: العملية

71 בע"ת: يبق

72 צ"ל: خير

73 בע"ת: محل

74 בע"ת: المكافأة

75 בע"ת: بين

76 בע"ת: اخي

77 בע"ת: وزوجته

היהודים הקראים. ובזה מוצאים אתם אותי יכול להצהיר:

א. אחי הארון לקח את אשתו וילדיו מביתו ברח' אליח'ליג אלמצרי והלכו לבית אחיו אליהו הגר בשכונת היהודים הקראיים ביום שבת בסביבות השעה עשר בבוקר על מנת להישאר אצל אחי אליהו עד צאת השבת בסביבות השעה עשר בערב [שאז] ילכו אל ביתם ברח' אליח'ליג אלמצרי, לפי דברי בן אחי אליהו ושמו יוסף לוי.

ב. מספר ימים אחרי האירוע המצער הגיע לביתי בסמטת אלע'ואץ אדם שעבד באגודה לעזרה ראשונה ואמר לי: 'אדון עזרא דע כי אני האדם שהתנדב באגודה לעזרה ראשונה ביום ראשון והוא אותו היום של האירוע בשכונת היהודים הקראים. אני הוצאתי מתחת להריסות ילדה קטנה שהיתה חיה ולא היתה לה כל פגיעה מתחת להריסות. היא היתה בת שלוש וחצי והיא דיברה צרפתית והכנסתי אותה לבית החולים קצר אלע'יני⁹ והדבר הזה אירע ביום האירוע בבוקר. שם הילדה ראשל בת הארון לוי'. ואמר לי אותו אדם: 'תשלח אחד מילדיך, אדון עזרא, שילך לקצר אלע'יני ויקח את הילדה'. באותו רגע הלכתי וקראתי

חארה יהודי הקראים ותوجدوني⁷⁸ אقرر اعترف

אולא - אחי הארון למה אהז זوجه وجميع اولاده من منزله بالخليج المصري وراحو لمنزل اخيه⁷⁹ لياهو السكان⁸⁰ بحارة اليهود القرائين يوم السبت حوالي الساعة عشرة صباحا وكان قعودهم عند اخي لياهو لغايه خروج السبت حوالي الساعة عشرة مساء⁸¹ لاخذ اولاده وزوجه ليذهبو لمنزلهم بالخليج المصري علي حسب كلام ابن اخي لياهو وهو اسمه يوسف ليثي

ثانيا - وبعد الحادته المحزنه بكام يوم حضر عندي في منزلي بحاره القواص واحد كان يشتغل في جميعه⁸² الاسعاف وقال لي يا خواجه عزرا يكون عند⁸³ خبراني انا الشخص المطوع⁸⁴ بجمعيه الاسعاف في يوم الاحد وهو يوم حادته حارة اليهود القرائين اخذت من تحت الردم بيت⁸⁵ صغيره وكانت حيه ولم عندها اي اصابه من تحت الردم وكان لها من العمر ثلاثه سنوات ونصف وكانت هذه البنت تتكلم فرنساوي ودخلتها ودخلتها بقصر العيني وهذا كان يوم الحادته⁸⁶ صباحا واسمها راشيل بنت هارون ليثي قال لي هذا الشخص⁸⁷ ابعت اي احد من اولادك يا خواجه عزرا لاجل بروح للقصر وياخذ البنت وفي هذه اللحظه⁸⁸ رحمت بعث بنتي وقلت

- 78 בע'ית: وتجدوني
- 79 בע'ית: אחי
- 80 צ'ל: الساكن
- 81 בע'ית: مساء
- 82 צ'ל: جميعه
- 83 בע'ית: عندك
- 84 בע'ית: المتطوع
- 85 בע'ית: بنت
- 86 בע'ית: الحادته
- 87 בע'ית: الشخص
- 88 בע'ית: اللحظه

לבתי ושאלתי אותה: 'האם את מכירה משהו שיוכל לאפשר לך להיכנס לבית החולים ולהביא את הילדה משם?'

ג. משמעה בתי דברי אלה אמרה לי: 'אבא, יש לי לקוחה שהיא אשתו של אל-נחאס פאשה. אוכל ללכת אליה ולבקש ממנה טובה זו'.¹⁰ ואכן הלכה בתי אל אשתו של נחאס פאשה וסיפרה לה את כל מה שארע בשכונת היהודים. כאשר שמעה אשתו של נחאס פאשה דברים אלה, מיד נתנה לבתי כרטיס ביקור בשמה ואמרה לה 'לכי בתי תביאי אתך את הילדה מאל-קצר [אל-עיני]'. ואכן הלכה בתי והציגה בפני השוטר שעמד בפתח אל-קצר [אל-עיני] את כרטיס הביקור מטעם נחאס פאשה ואשתו ומייד קם השוטר ולקח את בתי והכניס אותה לאל-קצר [אל-עיני] והיא פגשה את הרופא.

ד. כאשר פגשה בתי את הרופא הוא קרא מיד לאחת האחיות המתמחה בילדים ודיבר אתה ושאל אותה 'האם קיבלתם ביום ראשון ילדה משכונת היהודים?'. היא ענתה לו 'כן אדוני הדוקטור – האם אין שמה ראשל שמדברת צרפתית? היא נמצאת באל-קצר [אל-עיני]'. מששמע הרופא דברים אלה

לها اذا⁸⁹ عندك اي معرفه تروحي عندهم ويمكن تقدري تدخلي للقصر وتجيبي البنت من هناك

ثالثا - ولما سمعت بنتي هذا الكلام قالت لي يايا انا عندي ربوته⁹⁰ وهي زوجت النحاس باشا اقدر اروح عندها واطلب منها هذا المعروف وفعلا راحت بنتي الي زوجة النحاس باشا وقالت لها علي جميع ما حصل بحاره اليهود ولما سمعت زوجت الباشا نحاس هذا الكلام حالا راحت قدمت لها كرت⁹¹ باسمها وقالت لها روجي يا بنتي وهاتي البنت معاكي⁹² من القصر وفعلا راحت بنتي وقدمت للعسكري الذي واقف علي باب القصر وقدمت له الكرت من طرف نحاس⁹³ باشا وزوجته فقام العسكري حالا واخذ ابنتي ودخلها للقصر وتقبلت⁹⁴ مع الدكتور

رابعا - فلما بنتي راحت وتقبلت⁹⁵ مع الدكتور حالا راح نده لاحد المرضاط⁹⁶ المخطصة⁹⁷ للاطفال وصار يكلمها وقال لها هل استلمتو⁹⁸ يوم الاحد بنت من حارة اليهود فقامت ردت عليه نعم يا حضرت الدكتور مش اسمها راشيل وبتتكلم فرنساوي هي موجوده في القصر فلما سمع منها الدكتور قال لها روجي هاتي البنت

89 בע"ת: اذا

90 בע"ת: זיונה

91 כתיב אפשרי אחר: קארט – מצרפתית carte

92 הכתיב משקף את המבטא בלהג הערבי של

קאהיר; בע"ת: معك

93 בע"ת: النحاس

94 בע"ת: وتقابلت

95 בע"ת: وتقابلت

96 בע"ת: لاحدى المرضات

97 בע"ת: المخطصة

98 בע"ת: استلمت

10 הצורך בטובה כזו כדי להיכנס לבית חולים מוסלמי ולקבל משם ילדה שהוכנסה לשם לטיפול משקף את המתח והמצוקה שבהם חיו היהודים במצרים באותם ימים. על גורם שתרם לתחושת היותם נרדפים ר' במאמרי 'גירוש היהודים מארצות ערב' וכן להלן ביסכום והערות 14-21.

אמר לה 'לכי תביאי את הילדה מאחר שנמצא לילדה הזו דוד והוא יכול להביא לאחות דברימה כמתנה יקרה'. אז ענתה האחות לרופא: 'אנא ממך תן לדוד שלה שיבוא מחר בבוקר לקחת את הילדה מאל-קצר [אל-עיני] משום שהיום יש לי חופשה וארוסי מחכה לי ליד פתח אל-קצר [אל-עיני] כדי שאטייל אתו היום בגלל החופשה שלי'.

ה. ואמנם הרופא אמר לבתי: 'מדמואזל, בעזרת השם תבואי מחר בבוקר עם הכרטיס הזה ותקבלי ממני את הילדה'. ואכן למחרת בבוקר הלכה בתי לקצר [אל-עיני] ונכנסה ישירות אל הרופא. כאשר ראה אותה הרופא, מיד קרא לאחות ומשהופיעה זו לפני הרופא אמרה לו: 'אדוני הדוקטור בזמן העדריי אמש בא אחד ממשפחתה של הילדה ולקח אותה'. כאשר שמעה בתי דברים אלה אמרה לו: 'מי בא ולקח את הילדה מבית החולים?', ענתה לה האחות: 'אני לא יודעת מי בא ולקח את הילדה מבית החולים'. בתי ענתה אז לרופא: 'אף אחד לא בא ולקח את הילדה מבית החולים והילדה לא נמצאת עכשיו כאן בקצר [אל-עיני]'.

ו. בתי חזרה הביתה וסיפרה לי את הדברים האלה אשר שמעה מהאחות. באשר לי כאשר שמעתי מבתי דברים אלה שתקתי. ובשנת 1952 עלה מוחמד נגיב פאשה לשלטון, לאחר שגירש את המלך פארוק

מן חיט وجد لهذه البنت عم ويمكن يجيب للمرضه شي هديه ثمينه فقامت⁹⁹ ردت علي الدكتور ارجوك تخلي عنهما يجي باكر صباحا وياخذ البنت من القصر من حيث اليوم انا عندي اجازة وعريسي منتظني عند باب القصر لاجل اتزعه معه هذا اليوم من حيث عندي اجازة في هذا اليوم

خامسا - فعلا قام الدكتور وقال لبنتي يا مدموازيل ان شاء الله تبقي تجي باكر صباحا مع هذا الكرت وتستلمي البنت من عندي وفعلا صباح ثاني يوم راحت بنتي للقصر ودخلت طوالي للدكتور ولما شافها الدكتور حالا قام ونדה المرضه وعند حضور المرضه قدام الدكتور قالت يا حضرة الدكتور ان في عيابي¹⁰⁰ امس اجو¹⁰¹ احد من اهالي البنت واخذوها فلما سمعت بنتي هذا الكلام منها رده عليه¹⁰² مين الذي اجا واخذ البنت من القصر فردت عليها المرضه انا معرفش مين الذي اجا واخذ البنت من القصر فقامت بنتي ردت علي الحكيم مافيش اي احد اجا واخذ البنت من القصر والبنت هي الان لم موجوده عندنا بالقصر

سادسا - وفعلا رجعت بنتي للبيت قالت لي هذا الكلام الذي سمعته من المرضه وانا لما سمعت من بنتي هذا الكلام سكت فعلا واجا وقت في سنه ١٩٥٢ اجا محمد نجيب باشا واستلم الكرسي بعد ما طرض¹⁰³ الملك فاروق

99 בע"ת: فقامت

100 צ"ל: גיבאי

101 בלהג הערבי של קאהיר: אגא

102 בע"ת: רدت עליה

103 בע"ת: طرد

ממצרים, וכתב בעיתון אל-אהראם שיכל מי שיש לו בעיה או מקרה ואין מי שיפתור לו אותם יבוא אליי מיד בארמון ויגיש אותם אלי ואני אעשה את הדרוש. ואכן כשקראתי דברים אלה בעיתון אל-אהראם הגשתי לו בקשה ושלחתי אותה אליו. באותו שבוע נסע מוחמד נגיב למצרים עלית ושהה שם חמישה עשר יום ובשובו לקאהיר מיד שלח אליי בלש וביקש ממני לפנות לתחנת המשטרה של באב אל-שעריה. הלכתי לתחנה ושלאתי אותם ימה הם רוצים ממני? ענה לי אחד הקצינים כי מוחמד נגיב רוצה לדבר אתי באופן מיוחד, ואכן הלכתי לארמון אל-עאבדין וכאשר הגעתי לשם הצגתי לשוטר שעמד בכניסה לארמון את הנייר שהוא שלח אל תחנת המשטרה ונכנסתי ודיברתי עם כבוד מוחמד נגיב וסיפרתי לו את הסיפור מהתחלה ועד הסוף ואת אשר אירע לבית אחי אליהו ולאחי הארון שכולם מתו באירוע שכונת היהודים הקראים וגם את סיפור הילדה בת אחי הארון ששמה ראשל והיא מדברת צרפתית

من مصر وكتب في جريدة¹⁰⁴ الاهرام ان كل واحد عنده اي قاضيه¹⁰⁵ وجدته¹⁰⁶ ولم في اي احد مسكله¹⁰⁷ هذه القاضيه¹⁰⁸ يجي حالا عندي في السرايه ويقدمها لي وانا اقوم له بالواجب فعلا عندما قرأت في جريدة¹⁰⁹ الاهرام رحتم قدمت له عريضه¹¹⁰ وارسلتها له وفي هذا الاسبوع راح محمد نجيب سافر لوجه¹¹¹ القبلي وقعد خمسه عشرة ايام وعند رجوعه¹¹² لمصر حالا ارسل لي احد المخبرين وطلبني ارواح لقسم باب الشعريه فعلا رحتم للقسم وسالتهم ماذا يظليون مني فرد عليه احد الضباط¹¹³ وقال لي ان محمد نجيب يعوز يتكلم معي مخصوص ورحتم تقبلت¹¹⁴ معه فعلا بسارة¹¹⁵ عندي¹¹⁶ ولما وصلت للسرايه قدمت الورقه الذي هو ارسلها لي للقسم وفعلا قدمتها للعسكري الذي علي باب السرايه ودخلت تكلمت مع حضرة محمد نجيب وحكيه¹¹⁷ له الحكايه من اولها الي اخرها وما حصل لبنت اخي لياهو وايضا لآخي هارون انهم كلهم توفو في حادثه حارة اليهود القرائين وعن حكيه¹¹⁸ البنت¹¹⁹ اخي هارون واسمها راشيل وهي¹²⁰ تتكلم فرنساوي فرد عليه¹²¹

104 בע"ת:جريدة

105 בע"ת: قضية

106 בע"ת: وحادثه

107 בע"ת: يسلكه = يسلك له

108 בע"ת: القضية

109 בע"ת: جريدة

110 בע"ת: عريضة

111 בע"ת: للوجه

112 צ"ל: رجوعه

113 בע"ת: الضباط

114 בע"ת: تقابلت

115 בע"ת: بسرايه

116 בע"ת: عابدين

117 בע"ת: وحكيته

118 בע"ת: حكاية

119 בע"ת: بنت

120 בע"ת: وهي

121 בע"ת: علي

הוא ענה לי 'מאז האירוע של שכונת היהודים אתה מחפש את הילדה הזו ועדיין לא מצאת אותה? האם אתה מסוגל לזהות אותה לאחר שעברו יותר מארבע שנים?'. עניתי לו: 'כן אני יכול לזהותה ונמצאת אצלי תמונתה'. ואכן קם אתי מוחמד נגיב יחד עם מספר קצינים מהארמון והלכנו לחפש אותה באל־קצר [אל־עיני]. משנכנסנו אל אל־קצר [אל־עיני] ביקש מוחמד נגיב את היומן של שנת 1948. ואז השיבו לו: 'אדוני הפאשה אם הזמן הזה הוא היה זמן האירוע לא נותרו אצלנו שום יומנים ושום כלום'. על כך קמה מהומה גדולה באותו יום ואכן אני יחד עם מוחמד נגיב חיפשנו באל־קצר [אל־עיני] כולו ולא מצאנו את הילדה. אז אמר לי מוחמד נגיב: 'ידידי, שאלוהים יפצה אותך וישרה עליך סבלנות בשל אבדן כל אחיך שהם ארבעה עשר במספר'. משפחת אחי אליהו יחד עם אשתו ילדיו ובנותיו מנו שמונה נפשות ומשפחת אחי הארון ואשתו שש נפשות ובסך הכל וכולם מספרם היה ארבעה עשר נפש. במותם היו עליהם [תכשיטי] זהב כגון טבעות, צמידים ושעון זהב ושרשראות הם וכל ילדיהם ובנותיהם [ענדו תכשיטי זהב] ואינני יכול לאמוד את הסכום אשר איבדתי במות אחיי המנוחים אליהו והארון וכל משפחותיהם זה מה שקרה לאחי כולם. אני מאשר ומצהיר דברים אלה בפניכם¹¹ ותזכו לחיים ארוכים.

עזרא יוסף לוי

11 כלומר בפני ארגון נפגעי הרדיפות במצרים שקיבל ממנו את תביעתו. התביעות שרוכזו על ידי אירגון זה מצויות כיום במשרד המשפטים בירושלים. מספר התיק של עזרא בן יוסף לוי ז"ל הוא 1958.

من هذا التاريخ الحادثة حاره اليهود¹²² وانتا¹²³ عمال تفتس¹²⁴ علي البنت ولم وجدتها هل انتا¹²⁵ الان تعرفها بعد مرور عليها اكثر من اربعة سنوات وفعلا قلت له نعم اعرفها وعندى صورتها وفعلا قام محمد نجيب معي وبعد ظباط¹²⁶ من السرايه ورحنا ففتشنا القصر وعند دخولنا للقصر قام محمد نجيب طلب الدفتر تابع سنه ١٩٤٨ فردوا عليه وقالوله يا حضرة الباشا هل هذا الوقت الحادثة¹²⁷ لم بقي عندنا دفاتر ولا شي وكانت فوضه¹²⁸ كبيره في هذا اليوم وفعلا طلعتنا انا مع محمد نجيب وفتشنا القصر كله ولم وجدنا البنت فقام محمد نجيب وقال لي يا جدع ربنا يعرض عليك ويلهمك بالصبر علي جميع اخواتك وعددهم اربعة عشره انفار وكانوا عايله¹²⁹ اخي لياهو من اولاد وبنات وزوجته ثمانه¹³⁰ انفار ومن عائله اخي هارون وزوجته ستة ٦ انفار وكلهم صار عددهم اربعة عشره ١٤ انفار وتوفو وكانولابسين ذهب مثل خواتم وغوايش¹³¹ وساعه ذهب وسناسل هم وجميع اولادهم وبناتهم وهذا ما حصل لآخواتي كلهم ولم اقدر اقدر المبلغ الذي فقدتني¹³² في وفات اخواني المحرمين لياهو وهارون وجميع عائلتهم واني اقرر واعترف لكم بهذا¹³³ ودمتم

عزرا يوسف ليعني

- 122 בע"ת: من تاريخ حادثة حارة اليهود
 123 בע"ת: وانت
 124 צ"ל: תפתש
 125 בע"ת: انت
 126 בע"ת: ضباط
 127 בע"ת: وقت الحادثة
 128 בע"ת: فوضى
 129 בע"ת: عائلة
 130 בע"ת: ثمانية
 131 צ"ל: وغوايش
 132 בע"ת: مني
 133 בע"ת: بهذا

סיכום

הפיצוץ שאירע ב־19 ביוני 1948 ברובע היהודי הקראי היה הראשון בסדרה של מעשי התנכלות מהם סבלו יהודי קאהיר. לפי דיווחו של מרדכי קארו (יליד 1906) מהד' 8 בספטמבר 1971 'בתקופת יולי-אוגוסט 1948 הניחו מטען חומר נפץ עצום בתוך תלת־אופניים צמוד ליד ביתנו (ברחוב דרב אל־מולבט בשכונת היהודים בקאהיר). מההתפוצצות העצומה באותו יום נהרגו ונפצעו עשרות יהודים בשכונה. אחת הקרבנות היתה בתי הקטנה עליזה, ילידת ה־6 באוגוסט 1945. עד לפיצוץ 'גדלה והתפתחה הילדה בצורה נורמלית, טבעית וחיובית מכל הבחינות. בעת ההתפוצצות נפלה הילדה מקומה שנייה לארץ בחדר המדרגות של הבניין. הילדה איבדה את הכרתה משך למעלה מחודש ונותרה נכה למשך כל ימי חייה.¹² היהודי חביב בן עבדאללה שאמי נרצח ביוני 1948 על ידי ההמון בשיתוף עם שוטר מצרי.¹³ מר אלברט גולדמן, יליד 1922, נדקר בפגיון ברחוב.¹⁴ ב־12 בפברואר 1997 מסרה הגברת אסתר כהן לעתון המקומי 'שתי ערים', היוצא לאור בבתיים ובחולון כי היא היתה תושבת הרובע היהודי בקאהיר בעטפת אל מקרונה מספר ש.ש. 'ב־48 שמו לנו דינמיט בבנין בו גרנו והוא התפוצץ. אני נפגעת קשה ברגל שמאל ובראש ועד היום אני סובלת מהרגל. הרופא במצרים אמר לי אז שנותרו ברגל רסיסים ואותם אני סוחבת עד היום ... והיום על שטח הבית שלי עומד מסגד'.¹⁵ קרבנות נוספים מן הפיצוצים ברובע היהודי בקאהיר הם האחים יוסף ושלום דבח אשר אביהם ושתי אחיותיהם 'נהרגו בפצצות ברובע היהודי.¹⁶ במוצאי שבת, 17 ביולי 1948, הותקף משה חכים באלות ובסכינים ונוקק לאשפוז במצב חמור ביותר משך שלושה וחצי חודשים, שבהם הוציאו לו את הטחול, תפרו לו את הכבד וכן את אוזן ימין ואת האף.¹⁷ בבית החולים שכב משה חכים עם מר שארל בבגינף, מר ויקטור חנין ז"ל ומר חיים אוהבה ז"ל,¹⁸ כולם קרבנות הפרעות באותו לילה. הפוגרום הגרוע ביותר היה ב־20 ביולי 1948 כאשר האספסוף תקף מכוניות ורצח את היהודים שבהן. מספר הנפגעים בחודש יולי בלבד היה כמאתיים וחמישים. לאחר הפסקה קצרה התחדשו מהומות האספסוף בספטמבר ואוקטובר 1948. דוד חזן היה במעצר, כמו רבים מיהודי מצרים, במשך שלוש מאות ימים, מאוקטובר 1948 עד יולי 1949. במעצר הוא סבל מיחס רע ונפטר בן חמישים ואחת מהתקף לב.¹⁹ נזקים מעין אלו קרו גם ליהודים שלא נכלאו במעצר.

12 תביעת אביה בשמה שמורה גם היא במשרד המשפטים בירושלים, כתיק 1719, מבין התביעות המצריות.

13 תצהיר בנושא זה מאת עד ראייה, מר עובדיה יוסף, נמצא בתיק של מרים לוי, מספר 3689, במשרד המשפטים.

14 תיק מס' 1859.

15 מספר התיק שלה הוא 2397.

16 מספר תביעתם בתביעות המצריות הוא 1842.

17 תיק מספר 2449.

18 מספר תיקו של חיים אוהבה הוא 2450.

19 תיק מספר 1911.

דומה שהפיצוץ ברובע היהודי בקאהיר ב־19 ביולי 1948 והפרעות שהתחוללו אחריו, הגשימו את המדיניות שעליה הודיע מראש יוסף היכל פאשה, שגריר מצרים באו"ם, ביום 28 בנובמבר 1947:

מיליון יהודים חיים בשלום במצרים [וביתר ארצות האסלאם] ונהנים מכל זכויות האזרח. בהחלט אין הם רוצים להגר לפלשתינה. אולם אם מדינה יהודית תיווצר אף אחד לא יוכל למנוע צרות (des troubles). פרעות תפרוצנה בפלשתינה, תתפשטנה על כל ארצות ערב ותובילנה אולי למלחמה בין הגזעים. ...אם יחליטו האומות המאוחדות על חלוקת פלשתינה, הן תשאנה באחריות לצרות חמורות ביותר ולטבח (massacre) של מספר רב של יהודים.²⁰

עם אותה מדיניות מתיישב גם היחס הבוטה של סלים פאשה זאכי, מפקד הכח המשטרתי שנכח במקום הפיצוץ בבוקר ה־19 ביוני 1948, כלפי עזרא בן יוסף לוי, אחיהם וודם של קרבנות הפיצוץ: 'לך מפה יהודי ארור. אחרת אירה בך באקדח זה ותמות כפי שמתו כל אחיך'.²¹

מאידך גיסא, יש להניח כי היה לשלטון במצרים, כמו לשלטון בכל ארץ אחרת, עניין בשמירת הסדר והביטחון בארץ – זה הוא שיקול שמטרתו למנוע את ייחוס הזימה לפיצוץ הזה לממשלת מצרים. שיקול נוסף נגד ייחוס הזימה לפיצוץ הזה לממשלת מצרים הוא אוירת הטרור הכללית במצרים שכוונה גם נגד ממשלת מצרים. אולם, בסופו של דבר אין מנוס מהטלת האחריות על ממשלת מצרים, שכן בהשראת דבריו של יוסף היכל פאשה באו"ם, המצוטטים לעיל, יכלו גורמים קיצוניים במצרים כמו האחים המוסלמים, להורות היתר לעצמם לפעול נגד יהודים. ממשלה אחראית, המכירה את עמה ויודעת על הימצאותם של גורמים קיצוניים באוכלוסייתה, חייבת היתה להביא בחשבון מראש את תוצאות הדברים שנאמרו באו"ם ב־28 בנובמבר 1947, על־ידי נציג רשמי של מצרים. יחד עם זאת בדיעה הראשונה שנמסרה לעזרא בן יוסף לוי על הפיצוץ, בבוקר יום ראשון ה־19 ביוני 1948 בשעה חמש וחצי בבוקר, יוחס ביצוע הפיצוץ לאחים המוסלמים.²² אכן, יש להודות שחטיפת הקטינה ראשל לוי, בת שלוש שנים וחצי, מתיישבת יפה עם ההשקפה הרווחת בנדון זה בהלכה המוסלמית. לפי מסורת (חדית') המיוחסת לנביא האסלאם, כל יילוד נולד עם נטייה טבעית לדת האסלאם (בערבית: פִּטְרָה).²³ אבל הוריו הם המייהדים אותו או המנצרים אותו. כאשר אין הסכמה בין ההורים, אם משום שאחד

20 United Nations, Official Records of the Second Session of the General Assembly, Ad Hoc Committee on the Palestine Question, *Summary Records of Meetings*, 25 September–25 November 1947, Lake Success, New York p. 185

21 ראה הערה 5 בשולי המסמך המתורגם לעיל. באוזני דובר ערבית מצרית מדוברת נשמע ניב דבריו של סלים פאשה זאכי כבלתי־מצרי. מצרי היה אומר, במקום 'בהודא אלי־מסדס' (=באקדח זה): 'באל־מסדס דא', ובמקום 'מתל' (=כפי): 'זי'.

22 ראה לעיל סעיף ב' של המסמך המתורגם.

23 ראה הערך "Fitra" ב־EI²

מהם אינו מוסלמי או משום שנפטר אחד מהם או שניהם אינם עוד בחיים, כפי שאכן קרה להוריה של ראשל לוי, נותר הוולד עם הנטייה לדת המקורית שלו, כלומר האסלאם. חטיפתה של ראשל לוי, שוודאי הובילה לאסלומה ולגידולה כמוסלמית על ידי חוטפיה, היתה אפוא פעולה כשרה למהדרין בעיני האחים המוסלמים העולה בקנה אחד עם מה שמורה ההלכה המוסלמית.²⁴

ניתן למצוא מקבילה מבחינת מה למגמה זו בתימן. יהודי תימן, יותר מאשר יהודי כל ארץ אחרת, סבלו מאסלום הכפוי של יתומים יהודים, ובפרט של יתומות יהודיות.²⁵ ניני מוצא כי גזירת אסלום של יתומים יהודים נהגה בתימן כבר במאה הי"ז לאחר גירוש העות'מאנים מארץ זו בשנת 1630.²⁶ והוא מוסיף לגבי המאה הי"ח: "ייתכן כי הגזירה בוטלה וחדשה חליפות. במאה הי"ט היא שוב נזכרת: 'הגזירה היתה בתוקף עד הכיבוש העות'מאני' בשנת 1873; 'בימי השלטון העות'מאני לא היה תוקף לגזירה, אך בשנות העשרים של המאה הכי' [הגזירה] נתחדשה'.²⁶ ואכן, כאשר עלו יהודי תימן לישראל היו ביניהם ילדות נשואות למבוגרים שנישואיהן נערכו בתימן כדי למלט אותן מאסלום כפוי.²⁷ הפיצוץ ברובע היהודי במצרים יוחס לאחים המוסלמים, קבוצה בעלת מניעים דתיים. אולם ביחס למעשה עצמו יש בהלכה המוסלמית עמדה שלילית לחלוטין. מסורת (חדית') המובאת בספרי הלכה מוסלמים מציגה את נביא האסלאם כמי ששולל לחלוטין הרג של ילדים, נשים וזקנים: 'בשמו של אל-דחאק נמסר כי כאשר היה נביא האסלאם שולח יחידה צבאית (סריה) לקרב היה אומר להם: אל תהרגו ילד ולא נשים ולא זקן מופלג'.²⁸ הדברים הללו נאמרו לגבי ילדים, נשים וזקנים של עובדי אלילים, בהנחה שהם משתייכים לאוכלוסיה בלתי לוחמת. על אחת כמה וכמה חלים דברים אלה לגבי ילדים, נשים וזקנים שאינם נמצאים כלל בשדה הקרב ושאיןם עובדי אלילים כלל כי אם בני 'עם הספר'. יתירה מזו, לגבי בני עמי הספר מוצאים במקורות מוסלמיים הוראות שהן מרחיקות לכת בהרבה שלפיהן אין להילחם נגדם כלל.²⁹

ברם זוהי שאלה נכבדה מאוד המצריכה דיון החורג מגבולות מאמר זה.

24 על ניצול המסורת המוסלמית הזו כדי לייחס ולד לאמו המוסלמית ולא לאביו הנוצרי, ר' מחמד אמין אבן עאבדין, המשפטן הבתר-קלאסי הגדול האחרון, רד אל-מחתאר (=תשובת הנבון), הוצאת אלחלבי, קאהיר 1966, כרך ג, עמ' 195-196.

25 ראה י' ניני, תימן וציון, תלאביב 1982, עמ' 32.

26 שם, עמ' 34.

27 ראה דין וחשבון של ועדת החקירה בענייני חינוך במחנות העולים (שנתמנתה על ידי הממשלה בישיבתה מיום כ"ח בטבת תש"י, 17 בינואר 1950; הדוח הוגש ביום כ"ג באייר תש"י, 9 במאי 1950), עמ' 48-49. הראשון שעמד על בעיה זו היה פרופ' ש"ד גויטיין במאמרו "חיים תבשוש וספרו חזיון תימן, ספר מאגנס, ירושלים 1938. מאוחר יותר פרסמו י' ישעיהו ו' טובי את כתב היד 'חיי התימנים' שנכתב על ידי הרב יוסף שמן בשנות העשרים והשלושים (י' ישעיהו ו' טובי [עורכים], יהודי תימן, ירושלים תשל"ו), שבו נידונה בעיה זו.

28 אבו בכר מחמד אלסרחסי (מת 1097) אל-מבסוט, קאהיר, 1324, כרך ז', עמ' 29, שורות 3-5.

29 ראה למשל אלכאסאני, בדאיע, כרך ז', קאהיר 1910, עמ' 110-111. דבריו אלה מובאים בתרגום עברי במאמרו 'מלחמה וחיי אדם בעיני המשפט המוסלמי והמשפט היהודי' בתוך: זכיות האדם ביהדות, בעריכת ג' פרישטיק, ירושלים, תשנ"ב, בעמ' 226, ובתרגום צרפתי בתוך: Maurice Torrelli et al (ed.), Religions et Guerre, Paris, 1992, pp. 123-133, 128-129